

ДИДАКТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Юдіна О. В.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

olga_judina@ukr.net

У статті розглядається проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі з іноземної мови в руслі сучасних тенденцій мовної освіти. Визначено дидактичні та методичні передумови формування у студентів іноземної компетентності засобами Інтернет-ресурсів. Описано дидактичні можливості мережевих технологій для забезпечення ефективності навчального процесу з іноземної мови.

Ключові слова: іноземна комунікативна компетентність, Інтернет-ресурси, комп'ютерні технології, інформаційно-комунікаційні технології.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОМУНІКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ

Юдина О.В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

olga_judina@ukr.net

В статье рассматривается проблема использования информационных технологий в учебном процессе по иностранному языку в русле современных тенденций языкового образования. Определены дидактические и методические предпосылки формирования у студентов иноязычной коммуникативной компетентности средствами Интернет-ресурсов. Описаны дидактические возможности сетевых технологий для обеспечения эффективности учебного процесса по иностранному языку.

Ключевые слова: иноязычная коммуникативная компетентность, Интернет-ресурсы, компьютерные технологии, информационно-коммуникационные технологии.

DIDACTIC PREREQUISITIES FOR BUILDING STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE BASED ON INTERNET- TECHNOLOGIES

Yudina O.V.

Zaporizhzhya national university, Zhukovskiy str. 66, Zaporizhzhya, Ukraine

olga_judina@ukr.net

The article is concerned with the issue of information technologies application in the process of foreign-language teaching based on the modern trends of linguistic education. The didactical and methodological grounds are determined for forming students' foreign language communicative competence based on Internet sources use. The didactic opportunities of network technologies are described for ensuring the efficiency of the learning process in a foreign language. Adoption of computer technologies into foreign language teaching opens up new possibilities of supplying the educational process of building foreign language professionally-oriented communicative competence by students. The use of virtual resources and web-based authentic materials promotes efficient organization of a foreign language teaching process, allows meeting personally important educational and cognitive needs of students with different levels of foreign language knowledge and skills acquired. The Internet opens a great variety of authentic literature, texts, sites, video and audio materials. Through the use of the Internet students can be engaged in individualized instruction designed to meet their specific needs and participate in collaborative efforts that promote communication with peers in both their classrooms and throughout the global community. The examination of scientific researches and personal pedagogical experience gained at high school allowed us to systematize the didactical and methodological grounds for building students' foreign language communicative competence based on Internet sources, the use of which enables the following: 1) a wide range of available authentic sources of professional information and a

large selection of virtual educational facilities (dictionaries, encyclopedias, search engines, E-platforms in the distance learning system, multimedia-based courses, public services and foreign-language learning facilities); 2) interactive character of most virtual educational facilities, which affects the intensification of a foreign language learning process; 3) creation of natural environment in the framework of joint linguistic projects, use of different forms of in-class and out-of-class training; 4) providing feed-back and control of students' learning efficiency, which allows students to immediately receive their grades and see the progress in communication skills development. Thus, the use of web-based information and reference sources provides an unlimited number of authentic educational and information and reference materials in foreign languages, grants additional possibilities to intensify and individualize the educational process, increases motivation to learn a foreign language as an object of cognition.

Key words: foreign language communicative competence, Internet sources, computer technologies, information and communication technologies.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Використання інформаційних і комунікаційних технологій у викладанні та вивченні іноземних мов стало необхідністю та відзнакою сьогодення. В умовах розвитку інформаційного суспільства та модернізації системи вищої освіти спостерігається тенденція стрімкого зростання інтересу науковців до проблеми впровадження інформаційних технологій у навчальний процес. Зміст освіти збагачується новими компетентностями та технологіями навчання, адекватними рівню суспільного знання. Відбувається докорінна зміна підходів до освіти, зокрема перехід від окремих педагогічних функцій до системних, від типових педагогічних технологій до інноваційних, творчих, особистісно-орієнтованих. Технології програмованого навчання іноземних мов з використанням ресурсів мережі Інтернет запроваджуються в аудиторіях навчальних закладів, а також широко застосовуються в самостійній позааудиторній навчальній діяльності. Вивчення дидактичного потенціалу ресурсів мережі Інтернет та розробка технологій навчання іноземних мов на засадах ефективності управління та організації навчального процесу є наразі актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор.

Автори сучасних педагогічних та методичних праць займалися дослідженням різних аспектів проблеми впровадження інформаційних технологій у навчальний процес з іноземних мов. Увага науковців до залучення Інтернет-ресурсів у викладання та вивчення іноземних мов зумовлена необхідністю забезпечення автономії, мобілізації пізнавальних здібностей студентів, створення умов для самонавчання та становлення активної суб'єктної позиції в навчальній діяльності. Дослідження комунікативно-мовленнєвих характеристик інформаційних засобів комунікації (В. П. Дронов, М. Г. Євдокімова, С. В. Зенкіна, Т. І. Коваль, О. А. Панкратова, І. М. Розіна, Г. К. Селевко, С. О. Старіков, Т. Lawtence, P. Wallece, M. Warschauer та ін.) та дидактичних властивостей інформаційно-комунікаційних технологій (С. Є. Єсеніна, Н. В. Майер, Є. С. Полат, П. В. Сисоєв, С. В. Тітова, Я. В. Трепак, В. В. Черниш, М. Biechele, M. Glaboniat, G. Lewis, J. Roche та ін.) переконують у доцільності використання комп'ютерних та інформаційних технологій у навчанні іноземних мов, оскільки завдяки своїм технічним характеристикам та дидактичним можливостям вони є ефективними для використання з освітньою метою. Так, перспективи реалізації засобів інформаційно-комунікаційних технологій для формування іншомовної комунікативної компетентності в різних видах мовленнєвої діяльності розглянуто у працях вітчизняних дослідників, зокрема О. П. Биконі, Ю. В. Британ, Я. О. Дьячкової, І. В. Корейби, Ю. В. Романюк, О. М. Середи, В. П. Свиридюк, І. А. Федорової та інших. Вирішення завдань, що стоять перед сучасною освітою в умовах інформатизації суспільства, науковці пов'язують з упровадженням сучасних педагогічних інноваційних технологій. Тому існуюча система освіти в українській вищій школі потребує розроблення нових принципів, стратегій, методів, технологій навчання для організації ефективної навчально-пізнавальної діяльності студентів з метою оволодіння ними відповідними компетентностями.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета статті – визначити дидактичні передумови формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності на основі Інтернет-технологій, обґрунтувати доцільність використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі з іноземної мови для забезпечення його ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Організація навчального процесу з іноземної мови та самостійної роботи студентів з використанням інформаційно-комунікативних технологій є новою парадигмою освітнього процесу. Аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду використання різних технологій формування іншомовної комунікативної компетентності переконує в необхідності забезпечення інтерактивності у процесі здійснення навчально-пізнавальної діяльності для комунікаційної взаємодії учасників навчального процесу, самоконтролю та самокорекції. Сприятливим середовищем для забезпечення ефективності реалізації освітніх цілей є Інтернет та комп'ютерні технології, за допомогою яких можуть вирішуватися проблеми індивідуалізації та диференціації навчання іноземних мов з урахуванням різних чинників: рівня володіння мовою, швидкістю її опанування, часових меж, стилю навчання, особистісних освітніх потреб і траєкторій навчання тощо [1, с. 37]. Суттєвими особливостями застосування Інтернет-ресурсів в організації навчального процесу з іноземної мови дослідники вважають їх функціональну ефективність, інтерактивність та широкі можливості комунікації [2, с. 12]. Сама природа Інтернету впливає на процес засвоєння іноземної мови, дозволяє бути плідним учасником міжкультурної комунікації. Інтернет, по-перше, містить невичерпну кількість джерел для вивчення іноземної мови; по-друге, дає можливість спілкуватися цією мовою у віртуальному просторі (електронна пошта, чати, форуми, скайп, блог тощо).

В умовах комунікативної спрямованості навчання іноземної мови участь в освітньому спілкуванні за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій відіграє важливу роль. Дотримуємося думки науковців щодо необхідності використання в навчальному процесі з іноземної мови різних сучасних технологій навчання з метою оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю [1, с. 64], серед яких:

- а) інформаційно-освітні технології (інформаційно-пошукові системи, електронні засоби навчання, комп'ютерні навчальні програми, аудіовізуальні та мультимедійні навчальні матеріали тощо);
- б) Інтернет-орієнтовані технології навчального призначення (представлені в мережі Інтернет навчально-методичні комплекси, подкасти, відеофрагменти практичних занять, електронні наукові та навчально-методичні джерела іноземними мовами тощо);
- в) діяльнісно-орієнтовані технології (метод проектів, професійно орієнтована ділова гра, метод проблемного навчання тощо);
- г) кейс-технологія, що базується на використанні кейсів текстових, аудіовізуальних, мультимедійних навчальних матеріалів у процесі самостійної роботи студентів.

Не викликає сумніву той факт, що технічні засоби відкривають нові навчальні можливості для студентів, зокрема збільшення обсягу інформації, що пред'являється за одиницю часу; пришвидшення процесів її сприйняття, обробки та запам'ятовування; компенсацію відсутності природного іншомовного середовища; реалізацію принципів наочності, інтерактивності, зворотного зв'язку тощо [3, с. 18]. Інформаційні освітні ресурси надають

студентам можливість оволодіти новітньою фаховою інформацією через зарубіжні джерела, поглибити іншомовні знання та підготувати презентацію навчально-дослідного завдання. Звернення до різних видів енциклопедичних / довідкових електронних видань дає змогу здобувати актуальну фахову інформацію іноземною мовою на аудиторних заняттях і в позааудиторний час, реалізувати архівування, збереження, обмін та розповсюдження автентичної лінгвістичної та професійно орієнтованої інформації [4, с. 29].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні та вивченні іноземних мов має свої переваги для розвитку знань, навичок та вмінь завдяки своїм особливим технічним характеристикам. Існують різні організаційні форми спілкування в мережі Інтернет, а саме: 1) синхронне спілкування – *Internet Relay Chat (IRC), ICQ, Skype, Viber*; 2) асинхронне спілкування – електронна пошта, розсилки, дискусійні листи; 3) мультимедійні технології – спілкування з використанням візуальних, звукових і відеофайлів; 4) прямі контактні технології (відеотелефон, синхронна конференція) – найближча до реальної форми дистанційного навчання.

Дидактичні властивості інформаційно-комунікаційних технологій описуються науковцями відповідно до способів організації навчального процесу, контролю, систематизації та закріплення навчального матеріалу й відповідно до способів презентації інформації та роботи з нею [5, с. 38]. Перевагою організації навчального процесу в умовах інформаційно-комунікаційного освітнього середовища дослідники відзначають можливість реалізації особистісно-діяльнісного підходу, зокрема створення умов для самонавчання та реалізації індивідуальної траєкторії учіння [6, с. 66]. Так, *мережева технологія / або Інтернет-технологія* заслуговує на спеціальну увагу в розвитку дистанційного навчання, оскільки вона може охопити необмежену кількість користувачів, незалежно від їхнього місця перебування.

Вивчення наукових доробок та власний педагогічний досвід у вищій школі дозволили систематизувати дидактичні та методичні передумови формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності на основі Інтернет-технологій, використання яких уможлиблює:

- 1) широкий діапазон доступних автентичних джерел фахової інформації та величезний вибір віртуальних освітніх послуг (словники, енциклопедії, пошукові системи, електронні платформив системі дистанційного навчання, мультимедійні курси, сайти та сервіси для вивчення іноземних мов), інтерактивний характер значної кількості віртуальних освітніх послуг, що впливає на інтенсифікацію процесу вивчення іноземної мови;
- 2) створення природного середовища в умовах спільних мовних проєктів, обмін інформацією, ідеями, планами, застосування автентичних ситуацій діяльності, пов'язаних зі співпрацею, пошуком та передачею фахової інформації іноземною мовою, що сприяє підвищенню мотивації студентів та інтересу до іноземної мови як інструмента пізнання культури носіїв цієї мови;
- 3) застосування різних форм аудиторної і позааудиторної роботи: індивідуальної, парної, групової шляхом пошукової діяльності в мережі, аналізу здобутої фахової інформації із залученням саморефлексії студентів, що дозволяє організувати спільні дослідні роботи, оперативно обмінюватися інформацією та формувати комунікативні вміння;
- 4) створення сприятливого середовища для індивідуального навчання, мультимедійність, розширення навчального простору, оперативне інформування та оновлення інформації, що сприяє ефективній організації інформаційного часу і простору, розвитку навчальної автономії, самоорганізації, самоконтролю та креативності;
- 5) забезпечення швидкого зворотного зв'язку та контролю успішності студентів, що дозволяє об'єктивно оцінювати навчальні досягнення студентів, розміщувати та виконувати он-лайн

тести, миттєво отримувати оцінку і бачити свій прогрес у засвоєнні знань та розвитку комунікативних умінь.

Наразі зарекомендували свою доцільність соціальні сервіси та служби в Інтернеті, які докорінно змінюють освітній процес, роблячи його більш особистісним і практико-зорієнтованим. Дослідники виділяють такі важливі характеристики сервісів Інтернет для освітніх цілей: персоналізація, співробітництво користувачів, мережева взаємодія, накопичення інформації і модифікація контенту [1, с. 42]. До таких сервісів, які з успіхом можна використовувати для вивчення іноземної мови, належать: *Blog, Socialnetworking, Wiki, Bookmarks, Web-quest, Podcast, Twitter, Skype, GoogleDocs, GoogleMaps, SecondLife, YouTube, Conversationalarena* тощо.

Розглянемо дидактичні можливості деяких перерахованих вище сервісів. Одним із найпопулярніших соціальних сервісів є блог (*Blog*); його основний зміст – записи, зображення або різноманітні мультимедіа, що додаються автором блогу регулярно. Блоги класифікуються за різними ознаками, серед яких найчастіше виділяються такі критерії: медіатип (формат розміщеного в блозі матеріалу), жанр, технічна основа й особливості контенту [1, с. 49]. Проте всі блоги мають дві головні характеристики: соціальність та інтерактивність. З точки зору технології блог використовується як: 1) інструмент адміністрування навчальним процесом; 2) платформа для проведення дискусій; 3) середовище для розміщення публікацій в Інтернеті. У навчальному процесі блоги використовуються з метою: мотивації пізнавальної діяльності; розвитку навчальної автономії та креативності; практики в читанні; вдосконалення мовленнєвих навичок і вмінь писемного мовлення; вивчення Інтернет-ресурсів, що відповідають інтересам і темі; оперативного пошуку та обміну інформацією між студентами; організації он-лайн та оф-лайн дискусій тощо.

Залучення подкастів (*Podcast*) до навчального процесу дає змогу створювати, поширювати, переглядати, слухати аудіо- та відеозаписи та передачі у мережі Інтернет. Подкастинг – технологія, що дозволяє завантажити з Інтернету різні цифрові аудіоматеріали (аудіоподкасти) та відеокліпи (відеоподкасти) для прослуховування (відтворення) за допомогою плеєра iPod, комп'ютера, автомагнітоли, мобільного телефону, стереосистеми. Завдяки своїм дидактичним якостям – звуковій природі, мультимедійності, інтерактивності, ефективній організації простору і часу, простоті використання й доступності – подкастинг розширює освітні можливості викладачів і студентів. Серед дидактичних можливостей подкастингу для вивчення іноземної мови можна виділити такі: отримання автентичної інформації, поширення адміністративно-організаційної інформації, повторення та закріплення навчального матеріалу, підготовка студентів до лекцій і семінарів, використання подкастів у проектній діяльності тощо [1, с. 53].

Веб-квест (*Web-quest*) використовується в освітній сфері як проблемне завдання з елементами рольової гри, вирішення якого передбачає отримання та аналіз інформації за допомогою інформаційних ресурсів мережі Інтернет. Результат роботи над веб-квестом має матеріальне втілення у формі мультимедійної презентації, функція якої – відобразити дослідницьку діяльність студентів [1, с. 117]. У межах веб-квесту студенти вчать самостійно мислити, вирішувати професійно важливі проблеми, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів рішення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки тощо.

Зазначимо, що ситуація в заочній формі підготовці фахівців у вишах сьогодні покращується завдяки впровадженню в навчальний процес дистанційного навчання. У системі дистанційного навчання існують так звані «електронні платформи» для організації та запровадження електронного навчання. Надзвичайно актуальними в навчальних закладах є

платформи з відкритим кодом доступу (поширюються безкоштовно), такі, як: *ATutor, Dokeos, ILLIAS, Moodle*. Доцільними системами керування навчанням вважаються також *Acollab, Claroline, Colloquia, Ganesha, LAMS, Sakai* тощо [3, с. 11]. Завдяки цим системам у процесі вивчення іноземної мови студентами реалізується самоконтроль навчальних дій, індивідуальна комунікація, широке поєднання всіх можливих традиційних і комп'ютерних засобів навчання, що позитивно впливає на формування іншомовної комунікативної компетентності в умовах самостійної навчальної діяльності. Слід підкреслити, що зазначена як форма, так і система навчання виправдовує накреслені Болонським процесом шляхи в новій побудові освітніх програм.

Безсумнівно, вирішувати завдання, які стоять перед сучасною освітою, неможливо без впровадження сучасних освітніх технологій. Завдяки своїм дидактичним функціям комп'ютерні інформаційні технології є важливим засобом оптимізації навчальної діяльності студентів та інтенсифікації процесу навчання іноземної мови. Впровадження засобів Інтернет-ресурсів у практику навчання іноземної мови має бути добре спланованим. Викладач має добирати матеріали заздалегідь відповідно до мети використання. Така необхідність пояснюється тим, що пошукові сервери пропонують занадто велику кількість посилань на Інтернет-сторінки у процесі пошуку необхідного матеріалу. За значної кількості посилань спостерігатиметься брак часу для того, щоб переглянути всі Інтернет-сторінки протягом заняття й вибрати саме ту, що найбільше підходить для вирішення завдання.

Велику роль у навчальному процесі відіграє контроль з боку викладача та підтримка комунікативного процесу. Тому для ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності засобами Інтернет-ресурсів необхідно забезпечити студентам можливість отримувати регулярні консультації від викладача, обмінюватися інформацією, спілкуватися та виконувати через Інтернет спільні навчальні проекти з іншими студентами. Отже, організація навчання іноземної мови з використанням Інтернет-ресурсів може компенсувати недостатню кількість аудиторних занять для розвитку іншомовної комунікативної компетентності та стимулювати самостійну навчальну діяльність студентів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у заданому напрямі.

Отже, у руслі модернізації традиційної системи навчання, застосування в освітньому процесі мережевих технологій розширює діапазон доступних навчальних та автентичних довідково-інформаційних матеріалів іноземною мовою, забезпечує додаткові можливості інтенсифікації та індивідуалізації навчального процесу, підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови як об'єкту пізнання. Цілеспрямоване та методично коректне використання сучасних освітніх технологій, готовність до творчого вирішення проблем науки, вміння створювати атмосферу продуктивного пізнання сприяє ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності студентів, здатностей до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації. Реалізація Інтернет-технологій у навчанні іноземних мов відкриває нові методичні перспективи забезпечення навчального процесу в оволодінні студентами іншомовною комунікативною компетентністю.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо в розробці механізмів впровадження інноваційних методів і технологій формування іншомовної комунікативної компетентності у практику навчання іноземних мов і культур в українській вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / С. Ю. Николаєва та ін. / за ред. С. Ю. Николаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої. Київ: Ленвіт, 2015. 444 с.

2. Biechele M., Rösler D., Ulrich St., Würffel N. Internet-Aufgaben. Deutsch als Fremdsprache. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2003. 63 s.
3. Lawrence T. ICTs for Modern Educational and Instructional Advancement: New Approaches to Teaching. New York, NY: Hershey, 2010. 402 p.
4. Електронні засоби навчання іноземних мов студентів: Досвід розробки й апробації: колективна монографія / О. Б. Бігич та ін. / заг. і наук. ред. О. Б. Бігич. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2012. 160 с.
5. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування: колективна монографія / Т. І. Коваль та ін. / заг. ред. Т. І. Коваль. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2012. 280 с.
2. Коваль Т. І., Сисоєва С. О., Сущенко Л. П. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посібник. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2009. 380 с.

REFERENCES

1. Suchasni tekhnologiyi navchannya inozemnykh mov i kul'tur u zagal'noosvitnikh i vyshchyykh navchal'nykh zakladakh: collectivemonograph of S. Yu. Nikolayeva et al. / za red. S. Yu. Nikolayevoyi; texn. red. I. F. Sobolyevoyi. Kyiv: Lenvit, 2015. 444 p.
2. Biechele M., Rösler D., Ulrich St., Würffel N. Internet-Aufgaben. Deutsch als Fremdsprache. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2003. 63 S.
3. Lawrence T. ICTs for Modern Educational and Instructional Advancement: New Approaches to Teaching. New York, NY: Hershey, 2010. 402 p.
4. Elektronni zasoby navchannya inozemnykh mov studentiv: Dosvid rozrobky u aprobatsiyi: collectivemonograph of O. B. Bigich et al. / zag. i nauk. red. O. B. Bigich. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 2012. 160 p.
5. Information and communication technologies in training for professional communication in foreign languages: collectivemonograph of T. I. Koval' et al. / zag. red. T. I. Koval'. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 2012. 280 p.
6. Koval' T. I., Sysoyeva S. O., Sushchenko L. P. Pidgotovka vykladachiv vyshchoyi shkoly: informatsiyni tekhnologiyi u pedagogichniy diyal'nosti: navch.-metod. posibnyk. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 2009. 380 p.